

بررسی نقش بناهای تاریخی در بازآفرینی پایدار و ارتقاء هویت شهری (مورد پژوهی: میدان مرکزی و تاریخی رشت)

سیده کهربا سیدبرنجی

دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین،
دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

سید محسن حبیبی^۱

استاد گروه شهرسازی، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

منوچهر طبیبان

استاد گروه شهرسازی، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

سیدحسین بحرینی

استاد گروه شهرسازی، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۶/۱۵

چکیده

شهرسازی امروز ما، که عمدتاً بدون توجه به زمینه زیست بومی شکل گرفته، نه فقط شهر که جامعه شهری مربوط را نیز دچار بحران هویت کرده، امری که با بالا رفتن دانش جمعی شهر و مطالبات مدنی ضرب آهنگی شدیدتر می‌یابد و بحران شهر را عمیق‌تر می‌کند. زیست بوم تنها به شرایط اقلیمی بسنده نمی‌کند بلکه مباحث اجتماعی-اقتصادی و سیاسی-فرهنگی را نیز شامل می‌شود. از این سبب نشانه‌ها و نماد شهر جزء جدائی‌ناپذیر زیست بوم شهر هستند. نمادهای شهری به‌عنوان بناهای مهم از لحاظ معماری و شهرسازی در چارچوب تجربه بین نسلی شهر و شهروندان، معناگذاری می‌شوند، به نحوی که شهر با آن‌ها تعریف شده و از آن‌ها تعریف می‌پذیرد. آن‌ها بیانگر هویت شهر هستند و درخوانش شهروندان از شهر و محیط تاثیر مستقیم بر جای می‌گذارند. پژوهش انجام‌یافته از روش تحقیق آمیخته بهره برده و پس از مطالعات کتابخانه‌ای و بازدیدها، مطالعه میدانی با استفاده از پرسشنامه انجام شد. نتایج نشان داد که بناهای تاریخی موجود در میدان شهرداری رشت از عناصر اصلی هویت بخش به شهر و میدان هستند و از این سبب چگونگی بازآفرینی و باز تعریف نمادها و نشانه‌های موجود به منظور باز تعریف هویت میدان و شهر در دستور کار قرار دارد.

کلمات کلیدی: بناهای تاریخی، نماد و نشانه، هویت، بازآفرینی پایدار، میدان مرکزی رشت

مقدمه

شهر مکانی است شامل علائم و نشانه‌های گوناگون که هر یک مفهومی را در ذهن مخاطب متبادر می‌سازند، علائمی که احساسی را در ناظر برمی‌انگیزد و در بسیاری موارد او را بر انجام کاری ترغیب کرده یا از انجام کاری باز می‌دارد. از جمله عناصر مهم هویت بخش شهرها بناهایی هستند که خود را چون نشانه مطرح می‌کنند، این نشانه‌ها اگر بتوانند در حافظه شهر بنشینند و سبب ساز خاطرات بین نسلی شوند به نماد تبدیل می‌شوند و نقشی تعیین کننده در هویت شهر خواهند داشت، پارهای از شخصیت شهر می‌شوند، شهر را تعریف می‌کنند و با شهر تعریف می‌شوند. برج آزادی تهران، برج ایفل پاریس، برج پیزای ایتالیا، برج‌های دوقلوی کوالالامپور و ... نشانه‌ها و نمادهایی هستند که از حد شهرها فراتر رفته و جهانیان کشور را با آنها تداعی می‌کنند. شاید با ایجاد نقطه عطفی در طرز تفکر انسان‌ها، بار دیگر انسان خصوصیت نمادگرایی خود را بازیابد و شهرها در این راه نقش اساسی خود را دوباره داشته باشند. برای تحقق چنین هدفی باید نمادهای گذشته را شناخت و در حفظ و اعتلای آن‌ها کوشید و علاوه بر آن از عواملی چون اعتقادات، باورها، طبیعت و هنر بهره گرفت تا نمادهای ارزشمند و معنی داری را در شهرها پدید آورد (بحرینی، ۱۳۸۶: ۲۳۰).

رشد سریع و ناهنجار مراکز شهری، افزایش جمعیت شهرها و همچنین گسترش ساخت و سازهای نامتناسب شهری، موجب زیان بیشتر به بافت‌های تاریخی و بی‌هویتی شهر شده و تأثیر منفی بر رفتارها و هنجارهای شهری گذاشته است. بنابراین، معاصر سازی بافت‌های تاریخی به عنوان سند هویتی شهرها، امری ضروری برای ادامه حیات آن‌ها می‌شود. بهسازی و بازآفرینی این بافت‌ها نه تنها مانع از بی‌هویتی شهر می‌شود، بلکه با توانمندسازی همه جانبه آن‌ها از فرسودگی شهرها از درون نیز جلوگیری می‌کند. بنابراین، حفاظت و توسعه توامان بافت تاریخی به امری حتمی در تقویت هویت شهر تبدیل می‌شود. بهسازی و بازآفرینی این بافت‌ها سبب می‌شود تا دگر بار خاطرات جمعی شهر بازخوانی شود، حیات شهری قوت گیرد و زندگی شهری از سر گرفته شود. در این اقدام باید بین مرمت و احیاء شهری با ابعاد اجتماعی، فرهنگی و هویتی بافت‌های کهن شهری ارتباطی مناسب برقرار گردد تا فضای شهری مناسب برای تعاملات اجتماعی مردم تولید شود.

میدان شهرداری رشت به عنوان یکی از غنی‌ترین عرصه‌های عمومی شهر، در طول سال‌ها به میراث فرهنگی نه فقط شهر که کشور تبدیل شده است، سرمایه گذاری‌های اجتماعی بین نسلی سبب شده است که این میدان از هویت شاخص و امکانات فرهنگی بسیاری برخوردار شود. اما در دهه‌های اخیر، وجود مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی منجر به فرسودگی کالبد و کاهش کیفیت زندگی در این بافت گردیده است. فضاها و مکان‌های شاخص و ارزشمند موجود در پیرامون میدان نیز، عموماً چهره از کف داده و به سوی از دست دادن ارزش‌های کالبدی و اجتماعی خود پیش می‌روند، علاوه بر آن که، ساختمان‌های جدید نیز عمدتاً شتابزده و بدون ارتباط با ارزش‌های فضایی خیابان ساخته می‌شوند. بر همین اساس شهر رشت با افتتاح نخستین پروژه ملی بازآفرینی بافت فرهنگی تاریخی ایران، با تحولی کالبدی - فضایی در بافت مرکزی خود مواجه شد. در راستای ضرورت پرداخت به نتایج حاصل از این پروژه با

گذشت بیش از چهار سال از اتمام اجرای آن، هدف این مقاله ارزیابی میزان اثرگذاری بازآفرینی پایدار در بافت مرکزی تاریخی شهر رشت بر افزایش هویت شهری و بومی شهروندان از طریق تاکید بر نقش عناصر تاریخی و نشانه‌های موجود در بافت می‌باشد.

این بررسی با توجه به روش تحقیق آمیخته (کمی و کیفی) انجام شد. بدین سبب ابتدا با استفاده از منابع مختلف عام و خاص (برای شهر در برداشتی عام و شهر رشت در برداشتی ویژه) معیارهای کیفی گردآوری و به وسیله این معیارها ابزار اندازه گیری تدوین شد. برای آزمون معیارها، شناسایی اولیه بر مبنای چگونگی نقش کالبدی- تاریخی و نشانه‌های شهری در بازآفرینی میدان شهرداری صورت گرفت. بر مبنای این شناسائی فرضیه بنیانی بررسی شکل گرفت و سپس این فرضیه و دیگر صورت بندی‌های آن از طریق بررسی‌های کمی مورد آزمون واقع شد.

مقاله در دو بخش عملی و نظری مطرح می‌شود. در بخش نظری، تحلیل نظریه‌های مرتبط برای تدوین چارچوب نظری و اصول و معیارهای مربوط صورت گرفته و در بخش عملی برای بررسی نمونه‌ها از روش میدانی استفاده شد و پاسخ‌های کمی دریافت شده و روابط بین متغیرها با استفاده از روش‌های آماری در بسته نرم افزاری SPSS مورد تحلیل قرار گرفته است.

رویکرد نظری

هویت شهری و نقش بازآفرینی شهری پایدار

از نظر اجتماعی شهرها مکان‌های مناسبی برای شکل گیری نهادهای اجتماعی و پاسداری از ارزش‌های انسانی و هویت‌های ملی و محلی هستند. طراحانی که با مجموعه‌ای از فرهنگ‌های مختلف موجود در یک شهر برخورد می‌کنند، باید خصوصیات و ارزش‌های خاص هر گروه را در فضاهایی که به وجود می‌آورند متبلور سازند. در غیر این صورت سبک‌های بی اساس و فضاها و بناهای متکی بر تولید انبوه و فرهنگ بی هویت جهانی غالب شده و حس اعتماد به نفس و هویت شهری را به کلی از بین خواهد برد (بحرینی، ۱۳۸۶: ۴۵۲).

بدین ترتیب شهر همچون مدرکی مستند می‌نماید که از طریق ظاهر کلی خود، تاریخ را به نمایش می‌گذارد. لذا هر یک از این ساخته‌های بشری بیش از آنکه مصالح و شگردهای ساختمانی را آشکار کنند، به اظهارنحوه‌ای از تفکر می‌پردازند. آن‌ها یادآور ماجراها و رویدادهای مهم هستند و در واقع شهرها را می‌توان فصول کتاب تاریخ دانست (یاراحمدی، ۱۳۷۸: ۱۶). درحقیقت شهر گستره‌ای است که در آن تمام عناصر و فضاهای کالبدی و جز آن در حال تحرک و پویایی و دارای کارکرد و استمرارند. تا زمانی که اجزای عناصر این شهر همزمان و به طور متوازن در فعالیت باشند، استمرار و تداوم زیست شهری تعیین می‌شود. در آن صورت است که هویت معنا می‌یابد و شهروندی شکل می‌گیرد و هر شهروند یا ساکن محله و شهر، احساس تعلق خاطر و مالکیت می‌کند و در فضاهای عمومی مشارکت می‌جوید. فضاهای عمومی و باز در ایجاد حس تعلق و هویت موثرند (کربلایی و ریاحی، ۱۳۸۵: ۱۱۷).

بافت تاریخ به عنوان هویت و تبلور فرهنگ شهر است. هویت شهرها، فضایی برای رشد و توسعه (کمال) انسان بوده و به عنوان یکی از ضروریات توسعه پایدار قلمداد می‌گردد (کیانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱-۳). اساسا هویت شهری

توسط فرهنگ شهری و خرده فرهنگ‌های متعلق به آن در بستر تاریخ و در دل ساختار اجتماعی وسیع‌تری که جامعه را در برمی‌گیرد، در روند تحولات اقتصادی و سیاسی آن شکل می‌گیرد و دگرگون می‌شود (چنگیزی و احمدیان، ۱۳۹۲: ۵۵).

در ارتباط با مطالب بیان شده می‌توان گفت که بین هویت شهری که دارای ماهیت اجتماعی است و فضاهای شهری که همواره بستر تعاملات اجتماعی مردم شهر بوده است روابطی متقابل وجود دارد. این فضاها با ایجاد واقعه‌ای خاص، بنا و نمادی شاخص یا حادث شدن تجربه‌ی شهری و تحت تأثیر دوره‌ی زمانی، هویت یافته و علاوه بر حیات عادی و اجتماعی خود، در ذهن ساکنان آن شهر نقش می‌بندد و خاطراتی منحصر به فرد در دل و ذهن ساکنان قدیمی و جدید شهر باقی می‌گذارد و موجب تقویت هویت در شهر می‌شود.

بافت‌های قدیمی و مرکزی هر شهر نیز بیانگر فرهنگ، هویت و روابط اجتماعی نسل‌های گذشته آن است. اما در پی تحول شیوه‌های زندگی و در پی تغییر نیاز به خدمات گوناگون، محله‌های کهن و قدیمی شهر دست‌خوش فرسودگی شده‌اند. با این حال مشکلات در بافت قدیمی شهرها تنها به دلیل فرسودگی و نامقاوم بودن بافت آن نیست، بلکه مسئله‌ی اصلی، از دست دادن هویت اجتماعی و کالبدی این است که این‌گونه بافت‌ها در حال از دست دادن هویت اجتماعی و کالبدی خود هستند، که به طبع باعث از بین رفتن زندگی جمعی و حضور مردم در این‌گونه بافت‌ها شده است. در این‌گونه بافت‌ها باید بین مرمت و احیاء شهری با ابعاد اجتماعی، فرهنگی و هویتی بافت‌های کهن شهری ارتباطی مناسب برقرارگردد تا فضای شهری مناسب برای تعاملات اجتماعی مردم تولید شود. در نظر گرفتن بستر کالبدی مناسب موجب حفظ و تقویت مفاهیمی مانند هویت تاریخی، حس مکان، خوانایی برای ساکنین شهر می‌شود.

"بازآفرینی شهری یا معاصرسازی فرآیندی است که به خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیت) منجر می‌گردد". این رویکرد پس از چالش‌های فراوان در راستای رویایی با معضل فرسودگی شهرها به عنوان رویکردی یکپارچه و در برگیرنده ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی مطرح گردیده است (Roberts, 1998). در این اقدام، فضای شهری جدیدی حادث می‌شود که ضمن شباهت‌های اساسی با فضای شهری قدیم، تفاوت‌های ماهوی و معنایی را با فضای قدیم به نمایش می‌گذارد (حبیبی و مقصودی، ۱۳۸۲: ۴-۵). در این تعریف سازمان فضایی مورد نظر معنایی غیر کالبدی نیز می‌یابد و مکان در روند خاطره‌ای زمان تعریف تازه‌ای می‌یابد و در این روند خاطره‌ای است که ساختار فضایی کالبدی مکان بر شالوده معنایی خاطره‌ای آن منطبق می‌گردد و استخوان‌بندی فضایی، مرکزیت فضایی و شالوده‌ی نمادین رخساره می‌نمایند (حبیبی و مقصودی، ۱۳۹۰: ۲۳). نقش بازآفرینی شهری، کشف نیروها و عواملی است که افت شهری را به وجود آورده‌اند و اتحاد واکنش مثبت و پایداری است که به بهبود مستمر و کیفی حیات شهری منجر می‌گردد. (Roberts & Sykes, 2003: 16) در طی دهه‌های گذشته رویکردهای گوناگونی جهت ساماندهی مناطق فرسوده اتخاذ شده است که بیشتر آن‌ها به بعد کالبدی مناطق بیش از سایر ابعاد توجه داشته‌اند. اما با مطرح شدن توسعه پایدار و لزوم توجه به همه ابعاد

وجودی شهر اعم از زیست محیطی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی به عنوان پایه‌های توسعه پایدار شهری، لزوم توجه به دیدگاهی که ابعاد گوناگون پایداری را در برداشته و به تمامی این ابعاد به یک اندازه اهمیت دهد بیش از پیش احساس شود. رویکرد بازآفرینی پایدار شهری یکی از جدیدترین رویکردهای پذیرفته شده جهانی در مواجهه با بافت‌های فرسوده شهری است (Vilaplana, 1998:1).

بازآفرینی پایدار شهری با نگاه به گذشته و بدون پاکسازی هویت‌های تاریخی دوره‌های مختلف به خلق هویتی جدید متناسب با شرایط زندگی مردمان عصر حاضر و مفهومی جامع به معنای بهبود وضعیت نواحی محروم در جنبه‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی می‌پردازد. بازآفرینی پایدار برخورد توأم حفاظت و توسعه با پهنه‌ها و عرصه‌های باز شهر است که ماهیت متفاوتی دارند. رویکردی مابین حفاظت مطلق تا حفاظت نسبی و توسعه مطلق تا توسعه نسبی و توسعه از درون دارد. بازآفرینی پایدار به عنوان یک گفتمان جایگزین در حین گذار از دیدگاه مکانیکی به جهانی سیستم اکولوژیک یا زندگی ظهور می‌کند. در واقع این دیدگاه به ما کمک می‌کند که روابط بین سیستم‌های تکنولوژیکی، زیست محیطی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی انسان را دوباره بر اساس مناسبات جدید شکل دهیم (Zhang et al, 2015:1).

به صورت خلاصه می‌توان مفهوم بازآفرینی شهری را یک دیدگاه و عمل جامع و یکپارچه تعریف نمود که به کشف راه‌حلهایی برای مشکلات نواحی فرسوده شهری منجر می‌شود و به دنبال ایجاد یک اصلاح بادوام در شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیط زیستی محدوده موضوع است. بازآفرینی شهری در جایی استفاده می‌شود که نیروهای بازار به تنهایی برای متوقف ساختن روند افت شهری کفایت نمی‌کنند و به وارونه کردن روند افت کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی در نواحی دچار افت شهری منجر می‌شود (ODPM, 2003, A156 & Roberts, 2000:17).

در نتیجه بازآفرینی شهری فراتر از اهداف، آرمان‌ها و دستاوردهای نوسازی شهری عمل می‌کند و بر این مسئله تأکید می‌کند که هر رویکردی در مقابل با مسائل موجود در شهرها باید در مدتی طولانی و به صورت راهبردی به ساخت اهدافی همچون تحول بافت شهری، چشم‌اندازها، کارکردها، تصویر و زیبایی شهر بپردازد.

هویت شهری و نماد و نشانه‌های تاریخی شهر

نمادها و الگوهای شهری همیشه به عنوان علائم و نشانه‌های القاء کننده تفکر و بینش حاکم بر شهرها مورد توجه بوده‌اند (ولسون، ۱۳۷۷: ۱۲). نمادگرایی ابتدا در هنر ظهور کرد و به تبع آن در اشکال دیگر زندگی مردم از جمله شهرها نمود عینیت یافت. به طوری که سمبولیسم یا نمادگرایی جنبشی بود که از ۱۸۸۵ تا ۱۹۱۱ بر هنر اروپا سایه افکند (خوشحال، ۱۳۸۶).

نشانه‌شناسی شهری درباره مفاهیم نشانه‌ها، کارکرد آن‌ها، روابط آن‌ها با یکدیگر، با کلیت شهر و با سایر نشانه‌ها و دستگاه‌های نشانه‌ای و همچنین درباره روابط درونی این نشانه‌شناسی شهری از نوعی بارگذاری معنایی به همه

پدیده‌های شهری آغاز می‌شود که به صورت گسترده‌ای از فرآیند تقارن‌بایی استفاده می‌کنند. تفاوت عاملی است برای تشخیص و هویت یافتن، و شهر این امکان را به افراد می‌دهد که از خلال فرآیندهای کالبدی و حرکتی در تجربه روزمرگی خود دست به ایجاد تفاوت بزنند و از این طریق تشخیص یابی و هویت یابی را برای خود ممکن سازند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۳۰۲). از نظر کوین لینچ خصوصیات نشانه باید چنان باشد که بتوان آن را از میان عوامل بسیار باز شناخت. پاره‌ای از نشانه‌ها را که بر پاره‌ای عوامل کوچک قد برافراشته‌اند، می‌توان از دور به زوایای مختلف تمیز داد و در جهت یابی آن‌ها را از تمام جوانب مورد استفاده قرار داد. ممکن است نشانه‌ها در داخل شهر باشند یا به اندازه‌ای دور که مدام جهتی خاص را مشخص دارند. تک برج‌ها، گنبد‌های طلایی و تپه‌های گران پیکر مثال‌هایی هستند که معرف نشانه در سیمای شهر اند (لینچ، ۱۳۸۳: ۹۳). از دیدگاه لینچ^۱ نشانه‌ها را می‌توان عواملی در نظر گرفت که برون آن‌ها به دیده ناظر می‌آید و مقیاس آن‌ها ممکن است بسیار متفاوت باشد. از خصوصیات مشخصه نشانه‌ها بی‌نظیر بودن آن‌هاست (جدول ۱) در حقیقت عاملی که منحصر به فرد باشد و در ذهن خاطره‌ای بگذارد. اگر نشانه‌ها فرمی واضح داشته باشند، اگر با زمینه خود متضاد باشند و اگر محل آن‌ها بر اطراف خود غالب و مسلط باشد، شناخت آن‌ها به آسانی بیشتر میسر است و احتمال بیشتر است که بر آن معنایی متصور باشد. به نظر می‌رسد نقش، تصویر و یا فرمی که از زمینه خود متمایز باشد، موثرترین عامل در بوجود آوردن بک نشانه باشد (لینچ، ۱۳۸۳: ۱۴۴).

جدول ۱- ارتباط میان نشانه و بافت شهری

منحصرفرد بودن	تسلط فضایی	داشتن فعالیت خاص	زمینه قرارگیری
بی‌مانندی، ویژگی‌های خاص، خاطره‌انگیزی، تضاد و تمایز با زمینه، تسلط محل نشانه	قابل رویت از سایر نقاط شهر، غلبه بر محیط اطراف، محصوریت فضا، تراکم پایین در محدوده اطراف	کاربری ویژه، کاربری‌های پیرامونی (شامل فضای سبز، شبان، فرهنگی)	قدمت تاریخی، توپوگرافی و ارتفاع، قرارگرفتن در تقاطع‌ها

منبع: بحرینی و دیگران، ۱۳۸۸

از نظر پاتریک گدس^۲ هر واحدی که به واحد دیگر پیوند می‌خورد یک واحد و هویت جدید و یک کل جدید را ایجاد می‌کند. ما باید این گسل‌ها را به هم پیوند دهیم و برای درک ماهیت شهرها فراتر از ابعاد زیبایی‌شناسی و فنی به روح شهرها و جوهره‌ی تاریخی و حیات مستمر آن‌ها توجه کنیم (لطفی و محمدی، ۱۳۹۱: ۶۴). همچنین کنت بورک^۳ نیز معتقد بود که نمادها دستمایه‌هایی هستند برای توجیه موقعیت‌ها و سپس تسلط بر آن‌ها. از دیگر مکتب‌های مرتبط با این بحث می‌توان به جنبش هنر نو^۴ اشاره کرد که در آن معنی‌شناسی شهری به بررسی مفاهیم اجتماعی اشکال موجود در شهر یا به طور کلی اشکال موجود در فضای هر آبادی می‌پردازد. بر این اساس فضای کالبدی خود پدیده‌ای اجتماعی محسوب می‌گردد. همان‌طور که لینچ معتقد است محیط شهر وسیله ارتباطی است که حاوی نمادهای صریح و ضمنی است. شهر بدین صورت نمایانگر جامعه و ماهیت می‌شود (بحرینی، ۱۳۸۸: ۴۵).

^۱ . Kevin Lync

^۲ . Patrick Geddes

^۳ . Kent Burke

^۴ . Art Nouveau movement

شکل‌گیری خاطرات و هویت، در قلمرو سکونتگاه جمعی، یعنی شهر و محلات آن، امکان‌پذیر است. از سوی دیگر، خاطرات جمعی معمولاً از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند. در این صورت، سابقه سکونت در شهر، عامل تقویت خاطرات جمعی است. به همین دلیل شهرهای جدید یا شهرهایی که جمعیت مهاجر آن‌ها نسبت به ساکنان قدیمی غلبه دارند، خاطرات جمعی ضعیف‌تر و کم‌رنگ‌تری دارند و نسل جدید، صرفاً تجربیات خود را به یاد می‌آورد. این یادآوری خاطرات با حفظ آثار کالبدی آن‌ها نیز امکان‌پذیر است. یادبودهای شهری^۱ (یادمان‌ها، سبک معماری بناها، دیوار نوشته‌ها، اسامی مکان‌ها) در این رابطه نقش مهمی دارند (Lewicka, 2008:14). تصویر ذهنی مشترک، غالباً ساختار باورهایمان را به عنوان یک اجتماع، درباره گذشته، اهداف و آرمان‌ها و آینده شکل می‌دهد. بر این اساس، خاطره جمعی می‌تواند به عنوان یک عنصر بنیادی برای شکل دادن به هویت ملی، محلی، مدنی و مشترک در نظر گرفته شود.

در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که نمادها و نشانه‌های شهری در یک تعریف کلی بیانگر شخصیت و هویت شهر هستند. شهر همانند متنی است که مانند هر متن دیگر، همواره حرکت می‌کند. به عبارت دیگر محور زمان در رابطه‌ای پیوسته با محیط فضایی قرار می‌گیرد و به نوبه خود آن را تغییر داده و از در کنار هم قرار گرفتن نشانه‌ها و نمادها شکل می‌گیرد؛ نشانه‌ها و نمادهایی که گاه قاعده‌مند و براساس قراردادهایی اجتماعی و گاه نیز نه چندان قاعده‌مند، در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند. حافظه‌ی تاریخی شهر نیز همچنین بر بستر فضا بر آن معنا گذاری، نمادگذاری و نشانه گذاری می‌کند. به عبارت دیگر خاطره به هستی معنی داده و ابعاد زمانی و فضایی زندگی را جهت دار می‌کند. امروزه جستجوی اندیشه در بافت‌های کهن سعی در تجدید حیات شهری و بازتولید فضاهای شهری است.

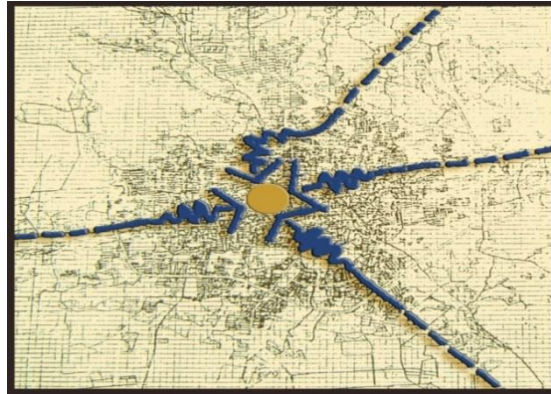
محدوده مورد مطالعه

میدان مرکزی شهر رشت، در شمار میدان‌هایی است که به منظور متمرکز ساختن بخش‌های اداری-تجاری در اوایل دوره پهلوی با بهره‌گیری از عناصر معماری و شهرسازی نوآور (مدرنیستی) آن دوران و تلفیق آن با معماری ایران در تهران و شهرستان‌های بزرگ ساخته شده است. در جوار میدان ساختمان‌های تجاری و اداری قرار دارند که بیشتر آن‌ها منسوب به اوایل دوره پهلوی می‌باشند. این میدان به شیوه معماری جدید خود ظاهراً در بین سالهای ۱۳۰۱ تا ۱۳۰۴ (ه.ش) ساخته شده است. در سال ۱۳۳۰ به تدریج شکل جدید به خود گرفت و با احداث باغچه، استخر آب و فواره موسوم به میدان شهرداری شد. (بالادست، ۱۳۷۴: ۳۶-۳۸)

در نخستین دولت پهلوی و با به قدرت رسیدن آن، اقدامات شتابان شهرسازی مدرنیستی، یکسویه و آمرانه در دستور کار قرار گرفت و تعادل سازمند کالبد شهر با احداث اولین خیابان‌های مستقیم در رشت در هم شکست. اعمال ضوابط معماری و شهرسازی "نئو کلاسیک" در بدنه‌سازی خیابان‌ها و میادین جدیدالاحداث از طریق رعایت تقارن و ترکیب متوازن در نمای ساختمان‌های جدید و طرفین خیابان‌ها چهره‌ای نو و دیگرگونه به شهر می‌بخشد.

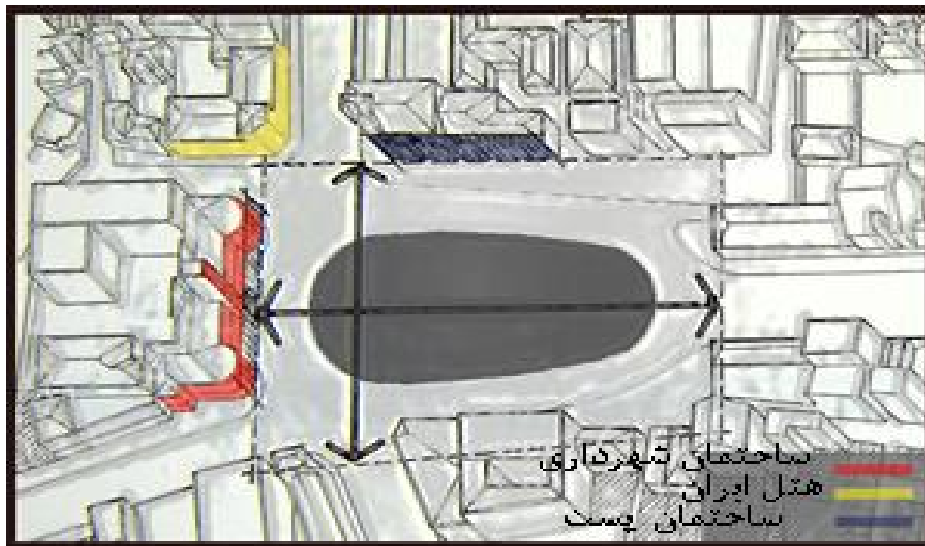
^۱ Urban Reminders

(شکل ۲) نشان می‌دهد که در ضلع شمالی میدان، هتل، اداره پست و تلگراف و شهربانی و زندان، در ضلع جنوبی و شرقی آن بازارها و مغازه‌ها و در ضلع غربی بنای شهرداری و اداره مخابرات ساخته شده‌است (بالادست، ۱۳۷۴: ۳۲).

شکل ۱- موقعیت میدان مورد مطالعه نسبت به بافت شهر رشت منبع: (نویسندگان، ۱۳۹۹)

از سال ۱۳۴۲ به بعد، با افزایش اتومبیل فرم میدان تغییر و با عملکرد جدید و الویت حرکت سواره تطبیق پیدا کرده و در سال ۱۳۴۲ میدان به صورت فرم کنونی ساخته شد (اصلاحی‌عربانی، ۱۳۷۴: ۱۴۳). مرکز شهر رشت امروزه دچار دگرگونی عملکردی و تاحدی کالبدی گردیده‌است. میدان شهرداری رشت از لحاظ سازمان کالبدی، سازمانی متشکل از بناهای بلند و متراکم، محل‌های حرکت پیاده و سواره، پارکینگ اتومبیل و مجموعه‌ای از تجهیزات و مبلمان شهری است.

شکل ۲- عناصر همجوار میدان منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

امروزه، ساختمان‌های شهرداری، پست و تلگراف و هتل ایران به عنوان بناهای شاخص، قدیمی، موزون و هماهنگ، ساخته شده در سال‌های ۱۳۰۲ تا ۱۳۱۰ به عنوان میراث فرهنگی شهر طبقه بندی شده و بخشی مهم از هویت شهری رشت را می‌سازند. و برج شهرداری به عنوان نشانه شاخص شهری و خاطره‌های بین نسلی جنبه‌ای کاملاً

نمادین یافته است و موجب توقف دید و جلب توجه می‌شود. این عنصر کالبدی در حافظه تاریخی و جمعی شهر جای گرفته و هویت منحصر به فردی در میدان ایجاد می‌کند (شکل ۳).

شکل ۳- ساختمان شهرداری با فرم اولیه برج آن منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

از سوی دیگر گردشگران و شهروندان با حضور در میدان به واقعه‌های شهری شکل بخشیده و حرکت و فعالیت‌هایشان به فضای میدان و مرکز شهر معنی و هستی می‌بخشند. میدان چون گرانیگاه شهر به شهر و مرکز آن معنا می‌دهد و فضای آن را تعریف می‌کند، فضایی که در ذهن عابر و ساکن جای گرفته و محیطی خاص با عملکردهای گوناگون را سبب می‌شود. مجموعه‌ای که با دسترسی قوی به نقاط مختلف به شهر هستی می‌بخشد. به تدریج و با ازدحام و تراکم جمعیت ناشی از تمرکز عملکردها میدان دچار آشفتگی شد و هویت شهر را نیز تحت تاثیر قرار داده است و به همین دلیل و مشکلات ناشی از این آشفتگی، مدیریت شهری را به اندیشه بازآفرینی واداشت. سرانجام شهر رشت با افتتاح نخستین پروژه ملی بافت فرهنگی تاریخی ایران با تحولی کالبدی- فضایی در بافت مرکزی خود مواجه شد.

یافته‌های پژوهش

لازمه تحقیق برای هر موضوع خاصی، تعیین اجزاء و عناصر تشکیل دهنده موضوع و تعیین جایگاه هریک از عناصر در فرآیند تحقیق است. براین اساس، برای دستیابی به هدف تحقیق لازم است که ابتدا ابعاد، معیارها و شاخص‌های تحقیق بازشناسی گردد و برای دستیابی به مولفه‌ها و شاخص‌های تاریخی و نشانه‌های شهری جهت بازآفرینی هویتی فضای عمومی شهری، منطقی‌ترین راه استفاده از نظریات مطرح پیرامون این موضوع و تجارب جهانی و داخلی می‌باشد. در نهایت از تلفیق مبانی نظری و تجارب مورد مورد بررسی برای سنجش میزان نقش عناصر کالبدی تاریخی استفاده شده است که این شاخص‌ها به طور خلاصه در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- شاخص‌های تحقیق

مفهوم	بعد	معیار	شاخص‌های سنجش
نقش عوامل کالبدی تاریخی در بازآفرینی هویت مکان	کالبدی	عناصر کالبدی تاریخی نماد و نشانه شهری	حفظ ارزش بناهای تاریخی، هماهنگی بناهای تاریخی با پیرامون، ارتباط موثر بین بافت قدیمی میدان و بناهای جدید، تاکید بر بناهای تاثیر گذار، تاکید بر دید بصری نشانه‌ها
	ذهنی	هویت مکان	حفظ هویت مکان، ایجاد حس تعلق خاطر به مکان، سابقه شکل‌گیری وقایع، تقویت پیوستگی به زمان گذشته

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

یافته‌های توصیفی تحقیق

این قسمت بر اساس شناسایی وضعیت جامعه آماری تنظیم شده و نتایج این بخش بیشتر به صورت درصد، فراوانی و میانگین آمده است. جامعه آماری مورد مطالعه را ساکنان و شاغلان میدان شهرداری رشت تشکیل می‌دهند. به منظور سنجش مدل نظری، نمونه‌ای معادل ۳۶۱ نفر برگزیده و پرسشنامه‌های طراحی شده تکمیل گشته‌اند. بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از کل نمونه آماری، ۴۸/۲ درصد پاسخگویان را مردان و ۵۱/۸ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. از نظر توزیع سنی، ۲۳ درصد پاسخگویان در رده سنی ۱۸ تا ۲۴ سال و ۴۹ درصد در رده سنی ۲۵ تا ۳۴ سال ۲۵/۸ درصد در رده سنی ۳۵ تا ۶۴ سال و بقیه یعنی حدود ۲/۲ درصد در رده سنی ۶۵ و به بالا قرار دارند. از بین ۹۳/۸ درصدی که به وضعیت اشتغال خود را اعلام داشتند ۹۰ درصد شاغل، ۳/۴ درصد بیکار و ۴/۴ درصد را بازنشستگان تشکیل می‌دهند. ۳۹/۱ درصد پاسخگویان را شاغلین در میدان شهرداری، ۵۳/۲ درصد را استفاده کنندگان و عابریان از میدان شهرداری تشکیل می‌دهند و ۷/۸ درصد از پرسش‌شونده‌ها شامل مسئولین می‌باشند. ۸/۸ درصد پاسخگویان کمتر از ۱۰ سال در شهر رشت سکونت دارند و ۹۱/۲ درصد آنها بیش از ۱۰ سال در این شهر سکونت دارند.

بررسی پایایی تحقیق

در این مطالعه همانطور که گفته شد تعداد نمونه‌های مورد بررسی با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۶۱ خواهد بود. برای بررسی پایایی سوالات پرسشنامه از آزمون آلفا کرونباخ ۴ استفاده شده است. میزان آلفا کرونباخ برابر ۰/۸۳۶ می‌باشد که بالای ۰/۷ می‌باشد و نشان دهنده پایایی مناسب پرسشنامه است.

یافته‌های تحلیلی

در این قسمت از مقاله، برای کمی‌سازی گویه‌های کیفی (۵ گزینه‌ای طیف لیکرت) پرسشنامه از روش مقیاس‌سازی استفاده شد. (جدول‌های ۶، ۵، ۴) توزیع پاسخگویان را بر حسب مولفه‌های مربوط به متغیر (هویت مکان، کالبدی تاریخی و نماد و نشانه شهری) نشان می‌دهد. با توجه به یافته‌های حاصل از پاسخ مردم در ارتباط با متغیر هویت مکان، از جدول ۳، چنین می‌توان نتیجه گرفت که میدان شهرداری برای مردم شهر رشت واجد هویت و معنی می‌باشد و چون بستر شکل‌گیری وقایع خاص بوده یادآور خاطرات است و به همین دلیل مردم به این نقطه از شهر وابستگی و تعلق دارند.

با توجه به پاسخ‌های داده شده در جدول ۴، می‌توان به این نتیجه رسید که در برنامه‌ریزی برای بازآفرینی هویت میدان شهرداری با توجه به اهمیت داشتن این میدان از لحاظ تاریخی برای اکثریت بالای مردم، باید بعد تاریخی این میدان در مرکز اهمیت قرار گیرد.

جدول ۳- توزیع پاسخگویان بر حسب متغیر هویت مکان

فراوانی (درصد)						هویت مکان
درصد	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلا	
۱۰۰	۱۸	۴۳/۷	۲۰	۱۲/۶	۵/۷	میزان زنده شدن خاطرات خاص و هویت شهری در میدان
۱۰۰	۱۱/۶	۵۰/۴	۲۳	۱۲/۷	۲/۲	میزان وجود سابقه شکل‌گیری وقایع و رویدادهای تاریخی در میدان شهرداری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

همچنین با توجه به اظهار درصد قابل توجه پاسخگویان بر عدم هماهنگی بدنه‌های تازه ساخت و قدیمی میدان لزوم توجه بیشتر به بافت کهن میدان و رعایت سبک معماری آن در ساختمانهای جدید دیده می‌شود.

جدول ۴- توزیع پاسخگویان بر حسب متغیر کالبدی- تاریخی

شاخص کالبدی- تاریخی					
فراوانی (درصد)					
درصد	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلا
۱۰۰	۱۳	۲۸	۳۴	۱۹/۳	۵/۷
۱۰۰	۴۴/۸	۴۰/۱	۹/۸	۳/۱	۲/۲
۱۰۰	۴/۲	۱۶/۵	۳۱/۸	۲۶/۸	۲۰/۷
۱۰۰	۱۱/۶	۵۰/۴	۲۳	۱۲/۷	۲/۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

از طرفی با توجه به اینکه درصد بالایی از پاسخگویان همانگونه که گفته شد، میدان شهرداری را بستر وقایع و رویدادهای تاریخی معرفی کردند به نظر می‌رسد بعد تاریخی این میدان از نظر مردم بسیار اهمیت دارد و از این پتانسیل می‌توان در بازآفرینی هویت آن بهره برد و با پررنگ کردن این بخش از میدان توسط اهمیت دادن به ساختمان‌های قدیمی و رعایت معماری و سبک آن در طراحی ساختمان‌های مجاور آن‌ها در میدان، آن‌جا را بستری برای زنده نمودن خاطرات مردم و پیوند آنها با گذشته نمود تا بدین وسیله حس تعلق آنها که خود از عوامل اصلی هویت است افزایش یابد.

جدول ۵- توزیع پاسخگویان بر حسب متغیر نماد و نشانه

نماد و نشانه‌های میدان					
فراوانی (درصد)					
درصد	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	اصلا
۱۰۰	۱۱/۹	۱۸/۷	۴۰/۲	۲۵/۸	۳/۴
۱۰۰	۲۳/۳	۴۶/۸	۱۷/۷	۸/۹	۳/۳
۱۰۰	۲۲/۷	۳۶/۸	۲۸/۳	۱۱/۱	۱/۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

با توجه به پاسخ‌های داده شده در جدول ۵، می‌توان به این نتیجه رسید که نماد و نشانه‌های میدان شهرداری در تقویت حس مشارکت موفق نبوده است لذا باید در به کارگیری این نماد و نشانه‌ها راهی جست تا در تقویت مشارکت مردم موثر واقع شود. این می‌تواند از افزایش جذابیت این عناصر شروع شود تا جانمایی درست و تغییر مکان بعضی از این عناصر و یا نحوه به کار بستن آنها. با توجه به میزان علاقه اکثریت پاسخگویان به عناصر شاخص میدان و همچنین پاسخ درصد بالایی از مردم به موثر بودن نمادها در پیوند دادن مردم با گذشته به نظر می‌رسد اصل وجودی این عناصر برای مردم حائز اهمیت بوده ولی در تشویق مشارکت آنها ناتوان عمل کرده‌اند. در نهایت برای بررسی درستی و نادرستی فرضیه تحقیق و برآورد میزان ارتباط بین متغیرهای تحقیق به ترتیب از آزمون‌های آماری T، همبستگی پیرسون استفاده شد.

کمی‌سازی میزان شاخص کالبدی- تاریخی و نماد و نشانه در میدان شهرداری

بعد از تعیین عامل‌های برتر سنجش هویت، برای به دست آوردن میزان کیفیت مولفه‌های میدان شهرداری درک شده از طرف پاسخگویان از آزمون T تک نمونه ای استفاده شد. جهت کمی‌سازی آنها از روش مقیاس سازی استفاده شد. از آنجایی که سئوالات پرسشنامه به صورت طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (از اصلا تا خیلی زیاد) تنظیم شده بودند، با دادن

کدهای ۱ تا ۵ میزان نمره هر شاخص بدست آمد. در پایان برای محاسبه نمره کلی، از میانگین ساده نمرات عاملها استفاده شده و با میانه نظری تحقیق (عدد ۳) مقایسه گردید. نتایج نشان داد که میانگین هویت مکان در میدان شهرداری برابر ۳/۵۸۶، شاخص کالبدی تاریخی برابر ۳/۳۹۸ و میزان شاخص نماد و نشانه برابر ۳/۵۳۳ می‌باشد. (جدول ۶).

جدول ۶- میزان وجود مولفه‌های کیفیت در میدان شهرداری.

مولفه‌ها	میانگین مولفه در میدان شهرداری <۵ میانگین < ۱	انحراف معیار	خطای میانگین استاندارد (میان = ۳)	میزان مناسب بودن وجود مولفه در میدان شهرداری (میان = ۳)
هویت مکان	۳/۵۸۶	۰/۸۲۶	۰/۰۴۴	مناسب
کالبدی تاریخی	۳/۳۹۸	۰/۶۴۷	۰/۰۳۵	مناسب
نماد و نشانه‌های میدان	۳/۵۳۳	۰/۶۹۰	۰/۰۳۷	مناسب

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

با توجه به مندرجات جدول ۶ مشاهده می‌شود که مولفه‌های هویت مکان، نماد و نشانه‌های میدان و کالبدی تاریخی دارای میانگین بالای ۳ هستند و از سطح مطلوبی برخوردارند. به عبارت دیگر بطور میانگین در میدان شهرداری از مولفه‌های کیفیت میدان رضایت بالایی وجود دارد.

تحلیل آماری رابطه همبستگی بین متغیرها

در این بخش به چگونگی رابطه بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته پرداخته می‌شود. معمولاً در تحلیل آماری رابطه بین متغیرها، اصل بر این است که افراد یک جامعه که از لحاظ یک یا چند صفت خاص با هم متفاوت هستند، سنجیده شود. لذا سعی بر آن است تا این‌گونه تفاوت‌های بین افراد جامعه، تبیین و توضیح داده شوند که این امر از طریق بررسی رابطه هم‌تغییری بین صفات یا متغیرهای گوناگون میسر خواهد بود. ابتدا نرمال بودن توزیع داده‌ها در میدان بررسی شد. بدین منظور از آزمون تک نمونه ای کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. بر اساس نتایج این آزمون توزیع داده‌ها نرمال است. ($P < 0/05$) برای بررسی همبستگی داده‌های نرمال از آزمون پیرسون استفاده می‌شود (جدول ۷). با توجه به جدول ۷ مشاهده می‌شود که تمامی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته هویت مکان همبستگی دارند و همگی در سطح $\alpha = 0/01$ معنادار می‌باشند.

جدول ۷- بررسی همبستگی متغیر وابسته هویت مکان با متغیرهای مستقل تعریف شده در میدان شهرداری.

مولفه‌ها	کالبدی-تاریخی نماد و نشانه میدان	ضریب پیرسون
هویت مکان معناداری دوطرفه	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
تعداد	۳۶۱	۳۶۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

کالبدی-تاریخی * هویت مکان: میزان همبستگی بین این دو متغیر در میدان شهرداری برابر ۰/۷۳۸ است که همبستگی تقریباً بالایی را نشان می‌دهد و این امر بدان خاطر است که این دو متغیر با همدیگر، هم‌تغییری نسبتاً بالایی داشته و میزان بالایی از تغییرات یکدیگر را تبیین می‌کنند. از طرف دیگر این دو متغیر دارای رابطه مستقیمی با همدیگر هستند به همین خاطر هر گاه شاخص کالبدی-تاریخی میدان توسعه یابد، به طور زیادی هویت مکان نیز افزایش پیدا می‌کند. این همبستگی بالا البته، در سطح $\alpha = 0/01$ معنادار بوده و رابطه بین دو متغیر از این لحاظ قابل تعمیم به جامعه آماری می‌باشد

نماد و نشانه میدان * هویت مکان: میزان همبستگی بین این دو متغیر در میدان شهرداری برابر $0/418$ است که همبستگی تقریباً متوسطی را نشان می‌دهد و این امر بدان خاطر است که این دو متغیر با همدیگر، هم تغییری در حد متوسط داشته و در حد متوسطی از تغییرات یکدیگر را تبیین می‌کنند. از طرف دیگر این دو متغیر دارای رابطه مستقیمی با همدیگر هستند به همین خاطر هر گاه میزان نماد و نشانه‌های میدان افزایش یابد، به طور متوسط بر هویت مکان موثر است. این همبستگی متوسط البته در سطح $0/01$ معنادار بوده و رابطه بین دو متغیر از این لحاظ قابل تعمیم به جامعه آماری است.

نتیجه‌گیری و دستاورد علمی پژوهشی

فرضیه تحقیق "به نظر می‌رسد شاخص‌های کالبدی-تاریخی میدان به خصوص عناصر و اجزا سازنده میدان و نماد و نشانه‌های موجود در آن (ساختمان شهرداری، استانداری سابق، برج ساعت، موزه پست و ساختمان قدیمی هتل ایران) در بازآفرینی هویت مکان در میدان شهرداری تاثیر گذارند." برای اثبات و رد این فرضیه با توجه به آزمون‌ها و یافته‌های حاصل از آزمون T و همبستگی می‌توان چنین نتیجه گرفت که مولفه‌های نماد و نشانه‌های میدان و کالبدی-تاریخی و هویت مکان در میدان شهرداری دارای میانگین بالای ۳ هستند و از سطح مطلوب و رضایت‌بخشی برخوردارند و اما در ارتباط با چگونگی ارتباط دو متغیر کالبدی-تاریخی و نماد و نشانه‌های میدان با متغیر وابسته هویت مکان از آزمون پیرسون استفاده شده است که بر این اساس می‌توان گفت این مولفه‌ها با متغیر هویت مکان همبستگی و رابطه مستقیم دارند و در نتیجه فرضیه اثبات می‌شود، اما با توجه به این همبستگی و وضعیت نسبتاً مطلوب این متغیرها در میدان، شاخص کالبدی-تاریخی نسبت به نماد و نشانه‌های میدان با متغیر وابسته هویت مکان، هم تغییری نسبتاً بالاتری داشته و افزایش آن تاثیر بیشتری در افزایش هویت مکان میدان شهرداری می‌گذارد.

در این پژوهش برای بررسی فرضیه تحقیق از معیار هویت، عناصر کالبدی تاریخی و نماد و نشانه‌های موجود در میدان شهرداری استفاده شد. این تحقیق بر آن است که ارتباط این عوامل را در بازآفرینی هویت شهری نشان دهد. بعد از تعیین شاخص‌های تأثیرگذار و تبدیل آن‌ها به گویه‌های مناسب در طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (از اصلاً تا خیلی زیاد) بر اساس روش پیمایش، پرسشنامه‌هایی در میدان شهرداری پر شد. نتایج تحلیل داده‌های پرسشنامه نشان داد که: (۱) بر اساس آزمون T، میزان شاخص هویت مکان، کالبدی تاریخی و نماد و نشانه‌های میدان بیشتر از میانه نظری هست؛ به عبارت دیگر به طور میانگین در میدان شهرداری از این مؤلفه‌های کیفیت میدان رضایت نسبتاً مطلوبی وجود دارد.

(۲) بر اساس آزمون همبستگی، بین متغیر کالبدی تاریخی و نماد و نشانه‌های میدان با متغیر وابسته هویت مکان رابطه معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد. در حقیقت متغیر مستقل کالبدی تاریخی با متغیر وابسته هویت مکان همبستگی تقریباً بالایی داشته و میزان بالایی از تغییرات یکدیگر را تبیین می‌کنند و هرگاه شاخص کالبدی تاریخی میدان بیشتر باشد، به طور زیادی هویت مکان نیز افزایش پیدا می‌یابد. همچنین متغیر مستقل نماد و نشانه‌های میدان و متغیر

وابسته هویت مکان حد متوسطی از تغییرات یکدیگر را تبیین می‌کنند. این دو متغیر نیز دارای رابطه مستقیمی با همدیگر هستند.

جدول ۸- ارائه راهبرد، سیاست و اقدامات اجرایی برای افزایش هویت مکان با تاکید بر عناصر کالبدی-تاریخی

هدف	راهبرد	سیاست	برنامه	اقدامات	
تاکید بر عناصر کالبدی-تاریخی و نشانه‌های میدان خوانایی				برخوردراری از وضوح	وجود قانونمندی در فرم و استقرار مناسب بناها در اطراف بناهای کالبدی
				تاکید بر عناصر تاریخی موجود	تاکید بر دید بصری از ورودی خیابان‌های پیرامون میدان و گسترش نقش میدان به‌عنوان فضای شهری
				تقویت نقاط تاریخی	همخوانی عناصر جدید با تناسب‌شناسی کالبدی بناهای قدیمی و عناصر تاریخی
				نفوذپذیری بازبایی فضاهای گمشده	برنامه‌ریزی فضایی در جهت نفوذپذیری بصری
				بصری شهری	برنامه‌ریزی کالبدی در جهت نفوذپذیری بصری
				کاهش آلودگی مرمت و احیاء	برنامه‌ریزی فعالیت‌ها
				+دیداری	ساختمان‌های آسیب دیده و قدیمی
					برنامه‌ریزی کالبدی در جهت مرمت بناهای قدیمی
					تعمیر و تعمیر نماهای آسیب‌دیده در میدان
					تعمیر و تعمیر نماهای آسیب‌دیده در میدان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

در نهایت با توجه به تاثیر متغیرها و نتایج به دست آمده در راستای هدف اصلی تحقیق: «بازشناسی میدان شهرداری رشت از طریق تاکید بر نقش عناصر تاریخی و نماد و نشانه‌های موجود در میدان، به منظور زندگی دوباره بخشیدن به آن برای رسیدن به فضای عمومی با هویت و متناسب با شرایط زندگی امروز مردم رشت»، به نظر می‌رسد برای حفظ هویت میدان شهرداری و بازآفرینی پایدار آن باید به خصوصیات تاریخی آن توجه کرد و ساختمان‌های قدیمی موجود در میدان را ارج نهاد و در طراحی و باز طراحی میدان احترام به این ساختمان‌ها را در دستور کار قرار داد و در همین راستا راهکارهای مناسبی (جدول ۸)، در جهت افزایش شاخص کالبدی تاریخی و نماد و نشانه‌های میدان برای بازآفرینی فضای عمومی میدان شهرداری پیشنهاد می‌گردد.

منابع

- اصلاحی عریانی، ابراهیم، (۱۳۷۴)، کتاب گیلان، گروه پژوهشگران ایران، تهران.
- بالادست، فروزنده، (۱۳۷۴)، مقدمه‌ای بر طراحی میدان مرکزی شهر رشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران.
- بحرینی، سید حسین و بهناز بلوکی و سوده تقابن، (۱۳۸۸)، تحلیل مبانی نظری طراحی شهری معاصر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- بحرینی، سید حسین، (۱۳۸۶)، فرآیند طراحی شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- چنگیزی، نگار و رضا احمدیان، (۱۳۹۲)، بررسی شاخص‌های هویت فضای شهری در بافت تاریخی (نمونه موردی: بازار کرمان)، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، شماره ۱۱، صص: ۶۳-۵۳.
- حیبی، محسن و ملیحه مقصودی، (۱۳۸۲)، اصطلاحات و واژه‌شناسی مرمت، فصلنامه عمران و بهسازی شهری، سال چهارم، شماره ۱۲-۱۳.
- حیبی، محسن و ملیحه مقصودی، (۱۳۹۰)، مرمت شهری، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

- خوشحال، فاطمه السادات، (۱۳۸۶)، نمادگرایی در معماری، پایگاه اطلاع رسانی معماری و شهرسازی ایران.
- فکوهی، ناصر، (۱۳۸۳)، انسان‌شناسی شهری، انتشارات نشر نی، تهران.
- کربلایی نوری، رضا و فرزانه ریاحی دهکردی، (۱۳۸۵)، مجموعه مقالات هویت شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید.
- کیانی، اکبر و فرضعلی سالاری سردری و محمد صادق افراسیابی راد، (۱۳۸۸)، بررسی هویت بخشی شهر فیروزآباد در بهسازی و نوسازی بافت تاریخی شهر گور با استفاده از تکنیک سوات، فصلنامه جغرافیایی آمایش، شماره ۶: صص ۱۳۸-۱۲۰.
- لطفی، صدیقه و عبدالحمید محمدی، (۱۳۹۱)، بررسی ارتباط نمادهای شهری با هویت شهری (مطالعه موردی: شهر گنبد قابوس)، فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال دوم، شماره ۲.
- لینچ، کوین، (۱۳۸۳)، سیمای شهر، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات نشر دانشگاه تهران، تهران.
- یاراحمدی، امیر، (۱۳۷۸)، بسوی شهرسازی انسان‌گرا، نشر شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران.
- Lewicka, M. (2008), Place attachment, place identity, and place memory: restoring the forgotten city past, *Journal of Environmental Psychology*.
- ODPM, (2003), *Searching for Solid foundation; Community Involvement and Urban Policy*, London: HMSO.
- Roberts, M, (1998), *Urban design and regeneration, introducing urban design*, Longman
- Roberts, P & Hugh Sykes, (2003), *Urban Regeneration: a Handbook*, London, Sage.
- Roberts, P, (2000), *The evolution, definition and purpose of urban regeneration*, In P. Robert & K.
- Vilaplana, B, (1998), *partnership and networks as new mechanisms towards sustainable urban regeneration, development planning unit, university college London.*
- Zhang, X. & Skitmore, M. & De Jong, M. & Huisingh, D. & Gray, M. (2015) *Regenerative sustainability for the built environment—from vision to reality: an introductory chapter*, *Journal of Cleaner Production*, Vol. 109, pp. 1-10.